

I N
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA XI.
ARGUMENTUM.

O Brinente Asiam provinciam C. Trebonio, decretam a senatu post Caesaris interitum, Dolabella in Syriam, Antonii sibi lege traditam, proficiscens, cum Trebonio familiarissime colloquutus, eumque summa benevolentia simulatione complexus, incantum Smyrne oppressit atque interfecit, & Asiam universam occupavit. Hoc nuncio Romam perlato, senatus hostem Dolabellam iudicavit, belloque persequendum censuit: sed cum, ejus bellè cura non satis constaret, cui mandanda videretur, cum alii aliter sentirent, Cicero deplorata prius Trebonii morte imperatorem omnino C. Cassium, qui Dolabellam terra marique persequeretur, esse deligendum censuit. In quam sententiam ut S. C. esse factum existimem, his Velleii verbis adducor: Bruto Cassioque provinciam, quas jam ipsi sine S. C. occupaverant, decretæ. MAN.

In alia omnia itum est, idque aperte colligitur ex epist. 7. lib. XII. ad Cassium: Quæ mea sententia in senatu facile valuisset, nisi Panfa vehementer obtitisset. Eodem die senatus-consultum in Q. Fufii sententiam factum est, ut consules Asiam sortirentur, & bellum inferrent Dolabella. Sic enim scribebat Fam. XII. 14. P. Lentulus IV. Kal. Junias: Quoniam consulis decreta est Asia, & permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium. Ex hac epistola colligo, Senatam nihil decrevisse de Cassio imperatore deligendo, sed neque de revocando ex Syria, quem in eam provinciam privato consilio profectum fuisse omnes noverant. Visto ad Murinam M. Antonio, absumptisque eo pralio consulibus, quibus bellum adversus Dolabellam mandatum fuerat, tunc primum res illa delata est ad C. Cassium. Epist. 5. ad Brutum. FERRATIUS.

I. MA-

I.

AGNO in dolore ¹, Patres conscripti, vel moerore potius, quem ex crudeli & miserabili morte C. Trebonii, optimi civis, moderatissimique hominis, accepimus, inest tamen aliquid, quod reipublicæ profuturum putem. Perpeximus enim, quanta in iis, qui contra patriam scelerata arma ceperunt, inest immanitas. Nam duo hæc capita nata sunt post homines natos teterrima & spurcissima, Dolabella & Antonius: quorum aliter effecit, quod optabat ²: de altero patefactum est, quid cogitaret. L. Cinna crudelis: C. Marius in iracundia perseverans: L. Sylla vehemens: neque ullius horum in ulciscendo acerbitas progressa ultra mortem est ³. Quæ tamen pœna in civis nimis crudelis putabatur. Ecce tibi geminum in scelere par ⁴, iniustatum, inauditum ⁵, ferum, barbarum. Itaque quorum summum quoddam inter ipsos odium, bellumque meministis, eisdem postea singulari inter se consensu & amore devinxit impurissimæ naturæ & turpissimæ vitæ similitudo. Ergo id, quod fecit Dolabella, in quo potuit, multis idem minatur Antonius. Sed ille cum procul esset a consulibus, exercitibusque nostris, nec dum senatum cum populo Romano conspirasse sensit, fretus Antonii copiis, ea scelera suscepit, quæ Ro-

Tom. VI.

V u u m æ

¹ Magno in dolore] Licet aliquando præceperit, deliberativis orationibus principia esse debere sæpe nulla, tamen hac in causa censuit exordium præcedendum, ad animos auditorum inflammandos odio in Antonium & Dolabellam, exaggerato scelere alterius, cum deploratione mortis C. Trebonii. Fronto Ducaeus.

² Alter effecit, quod optabat] Dolabella Asiam occupavit, quod maxime optabat efficere. De altero patefactum est, quid cogitaret. Patefacta sunt Antonii consilia invadenda contra senatus voluntatem atque auctoritatem Gallie. Idem.

³ Neque ullius horum in ulciscendo acerbitas progressa ultra mortem est] In contentione facinorum satis est oratori; si id quod exaggerat, in aliqua parte gravius esse demonstrat. Nam ea pars sola ostenditur. Strages in civilibus bellis editæ, ut numero, & a-

liis pluribus adjunctis hanc superant sane; hac tamen parte superantur, quod ultra mortem progressæ non sunt. Truculentior multo Dolabella. Quod exponitur, cap. 2. Idem.

⁴ Ecce tibi geminum in scelere par] In hoc vocabulo par, quod proprie de gladiatoribus dicitur, vis est quedam præcipua ad horum hominum, Dolabella atque Antonii, exprimentam immanitatem, & odium adversus eos concitandum. Idem.

⁵ Par iniustatum, inauditum] Dicat mihi, qui Latine doctus est, quid sit homo iniustatus. Nihil certius est quam legendum esse iniustatus, cujus vocabuli vim cum non intelligeret liberior, in multis locis id iniustatus converterent, ut jamdudum viri doctissimi animadverterunt, qui ex antiquissimis codicibus in usum & lucem id revocarunt, & ipse ad Julium lib. xviii, cap. 1. notavi. Grævius.

ma jam suscepra arbitratur a socio furoris sui. Quid ergo hunc aliud moliri, quid optare censetis, aut quam omnino causam esse belli? Omnes, qui libere de republica sensimus, qui dignas nobis sententias diximus, qui populum Romanum liberum esse volumus, statuit ille quidem non inimicos, sed hostes⁶: majora tamen in nos, quam in hostem, supplicia meditatur: mortem naturæ poenam putat esse, iracundia tormenta, atque cruciatum⁷. Qualis igitur hostis habendus est is, a quo victore si cruciatus absit, mors in beneficii parte numeretur?

II. Quamobrem, Patres conscripti, quaquam hortatore non egetis; ipsi enim vestra sponte exarsistis ad libertatis recuperandæ cupiditatem: tamen eo majore animo, studioque libertatem defendite, quo majora proposita victis supplicia servitutis videtis. In Galliam invasit Antonius, in Asiam Dolabella: in alienam uterque provinciam. Alteri se Brutus objecit, impetumque furentis, atque omnia divexare & diripere cupientis, vitæ suæ periculo colligavit, progressu arcuit, a reditu refrenavit: obsideri se passus ex utraque parte constrinxit Antonium. Alter in Asiam⁸ irrupit cursim, cui in Syriam patebat via certa, neque longa. Quid opus fuit cum legione?

præ-

⁶ Non inimicos, sed hostes] Distinguit hic inimicum ab hoste; in hoc enim est aliquid longe gravius. Inter cives potest esse inimicitia, hostile odium esse non potest. F. Ducaus.

⁷ Mortem naturæ poenam putat esse, iracundia tormenta atque cruciatum] Poena naturæ est, quam offert natura: adeoque nihil exequitum habet, aut iniuratum. Poena iracundia ea est, quam excogitat iracundia, & ulciscendi libido. Fufius, inquit, monstri feritas non est contenta morte, quam putat poenam esse nimium vulgarem nisi tormenta cruciatuque adjungantur. Idem. Arbitramur abundare ditionem poenam. Pulchre enim habet sententia sine ea: mortem naturæ putat esse, iracundia tormenta, &c. Faern.

⁸ Alter in Asiam, &c.] Fide Vaticanis emendatum est: alter in Asiam irrupit. Cur? Et, ut in Syriam: patebat via. Hoc amplexi sunt Faernus, Manutius, Lambinus, a quibus non dissentio. Quamvis in meis libris

varie hic locus scribatur. Mihi tamen hæc accuratius perpendenti videtur Cicero scriptisse: Cursus in Asiam patebat, via certa, neque longa, hoc est, navigatio in Syriam patebat certa & brevis. Nam cursus est navigatio, & cursum navigare tralaticium est. Per viam intelligit viam seu iter maritimum. Jam Procop. Syria & Cilicis, imo & Asia plerumque navibus in Ciliciam profectos esse quis ignorat? Grævius. Et ipse M. Ant. Ferrarius, qui hæc nuper edidit, Vaticanum sequitur.

⁹ Quid opus fuit, cum legione?] Hic aliquid putamus deesse. Maxime post verbum fuit, aliquid certe mendi subest. Faernus, Lambinus præmittit; si ut ad Trebonium; quid opus, &c. Sed tale nihil Manutius; aut scripti nostri. Græv. Valde audacter Lambinus, cum in nullo codice verba, que inferunt, legantur, sed, quia Faernus aliquid desiderari hic scripserat, illa ipse excogitavit, Grævius.

præmissio Marso nescio quo Octavio¹⁰, scelerato latrone, atque egente, qui popularetur agris, vexaret urbes, non ad spem constituendæ rei familiaris, quam tenere eum posse negant qui norunt: mihi enim hic senator ignotus est: sed ad præsentem pactum mendicitatis suæ¹¹. Consecutus est Dolabella, nulla suspitione belli: quis enim id putaret? Secuta collocationes familiarissimæ cum Trebonio: complexusque summæ benevolentia falsi indices extiterunt in amore simulato: dexteræ, quæ fidei testes esse solebant, perfidia sunt & scelere violatæ: nocturnus introitus Smyrnæ, quasi in hostium urbem, quæ est fidelissimorum, antiquissimorumque sociorum: oppressus Trebonius; si ut ab eo, qui aperte hostis esset, incautus; si ut ab eo, qui civis etiam tum speciem haberet, miser. Ex quo nimirum documentum nos capere fortuna voluit, quid esset victis extimescendum. Consularem hominem, consulari imperio provinciam Asiam obtinentem, Samiario exuli tradidit: interficere captum statim noluit, ne nimis, credo, in victoria liberalis videretur. Cum verborum contumeliis optimum virum incesto ore lacerasset, tum verberibus ac tormentis quæstionem habuit pecuniæ publicæ, idque perbiduum. Post cervicibus fractis caput abscidit, idque adfixum gestari iussit in pilo: reliquum corpus tractum atque laniatum abjecit in mare. Cum hoc hoste bellandum est; a cujus terribili crudelitate omnis barbaria superata est. Quid loquar de cade civium Romanorum? de direptione fanorum? quis est, qui pro rerum atrocitate deplorare tantas calamitates queat? Et nunc tota Asia vagatur, volitat ut rex: nos alio bello distineri putat: quasi vero non unum idemque bellum sit contra hoc jugum impiorum nefarium.

III. Imaginem M. Antonii crudelitatis in Dolabella cerni-

V u u 2

tis:

¹⁰ Præmissio Marso nescio quo Octavio] Hunc Appianus Bell. Civil. lib. iv. præfectum fuisse ait nocturnarum excubiarum. Dio, lib. XLVII. M. Octavium commemorat P. Cornelii Dolabellæ legatum. Veri admodum simile mihi videtur, Marsum Octavium, & Marcum Octavium, unum fuisse eundemque hominem. Fronto Ducaus. Henricus Noris,

Conoraph. Pisan. Dissert. II. §. 4. Uterum resellit scribentem duos fuisse homines, non eundem. Anonymus.

¹¹ Ad præsentem pactum mendicitatis suæ.] Ut haberet homo inops ac famelicus quo latruncem romachum læneret. Hoc est, quod vulgo ajunt, ut haberet panem. F. Ducaus.

tis: ex hoc illa efficta est: ab hoc Dolabellæ scelerum præcepta sunt tradita. Num leniorem, quam in Asia Dolabella fuit, in Italia, si liceat, fore putatis Antonium? Mihi quidem & ille pervenisse videtur, quo progredi potuerit ferri hominis amentia: neque Antonius ullius supplicii adhibendi, si potestatem habeat, ullam esse partem relicturus. Ponite igitur ante oculos, Patres conscripti, miseram illam quidem & stebilem speciem, sed ad incitandos animos vestros necessariam: nocturnum impetum in urbem Asiæ clarissimam, irruptionem armatorum in Trebonii domum, cum miser ille prius latronum gladios videret, quam, quæ res esset, audisset: furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram atque os illud infame, vincula, verbera, eculeum, tortorem, carnificemque Samiarum. Quæ tulisse illum fortiter & patienter ferunt. Magna laus, meoque iudicio omnium maxima. Est enim sapientis, quidquid homini accidere possit, id præmeditari ferendum modice esse, si evenerit. Majoris omnino est consilii, providere, ne quid tale accidat: sed animi non minoris, fortiter ferre, si evenerit. Ac Dolabella quidem tam fuit immemor humanitatis (quanquam ejus nunquam particeps fuerit) ut suam insatiabilem crudelitatem exercuerit non solum in vivo, sed etiam in mortuo: atque in ejus corpore lacerando atque vexando, cum animum satiare non posset, oculos paverit suos.

IV. O multo miserior Dolabella, quam ille, quem tu miserimum esse voluisti! Dolores Trebonius pertulit magnos: multi ex morbi gravitate majores: quos tamen non miseros, sed laboriosos dicere solemus. Longus fuit dolor bidui: at compluribus, annorum sæpe multorum. Nec vero graviora sunt carnificum tormenta, quam interdum cruciamenta morborum. Alia sunt, alia, inquam, o perditissimi homines & amentissimi, multo miseriora. Nam, quo major vis est animi, quam corporis, hoc sunt graviora ea, quæ concipiuntur animo, quam illa, quæ corpore. Miserior igitur, qui suscipit in se scelus, quam is, qui alterius facinus subire cogitur. Cruciatu a Dolabella Trebonius: & quidem a Carthaginensibus Regulus. Quare cum crudelissimi Pœni iudicati sint in hoc:

ste: quid in cive Dolabella iudicandus est? An vero hoc conferendum est? an dubitandum, uter miserior? isne, cujus mortem senatus, populusque Romanus ulcisci cupit; an is, qui cunctis senatus sententiis hostis est iudicatus? Nam cæteris quidem vitæ partibus, quis est, qui possit sine Trebonii maxima contumelia conferre vitam Trebonii cum Dolabellæ? Alterius consilium, ingenium, humanitatem, innocentiam, magnitudinem animi in patria liberanda quis ignorat? Alteri a puero pro deliciis crudelitas fuit: deinde ea libidinum turpitudine, ut in hoc sit semper ipse lætatus, quod ea faceret, quæ sibi objici ne ab inimico quidem possent verecundo. Et hic, dii immortales! aliquando fuit meus¹². Occulta enim erant vitia non inquirenti. Neque nunc fortasse alienus ab eo essem, nisi ille vobis, nisi mœnibus patriæ, nisi huic urbi, nisi diis penatibus, nisi aris & focis omnium nostrum, nisi denique naturæ & humanitati inventus esset inimicus. A quo admoniti, diligentius & vigilantius caveamus Antonium.

V. Etenim Dolabella non ita multos secum habuit notos ac insignes latrones: at videtis, quos & quam multos habeat Antonius. Primum L. fratrem: quam facem, dii immortales! quod facinus? quod scelus? quem gurgitem? quam voraginem? quid eum non sorbere animo, quid non haurire cogitatione, cujus sanguinem non bibere censetis? in cujus possessiones atque fortunas non impudentissimos oculos spe & mente defigere? Quid Cenforinum? qui se verbo prætorum esse urbanum cupere dicebat, re certe noluit¹⁴. Quid Bestiam? qui consularum in Bruti locum se petere proficetur. Atque hoc quidem stabili-

¹² Quid in cive de Dolabella iudicandus est? Victorius, Man. Geut. ediderunt, Quid in cive Dolabella iudicandus est? Lambinus, Quid in cive de Dolabella iudicandum? Utrumvis legas, eandem habes sententiam. Malim tamen quod edidit Victorius. Illud in hoste, in cive, securus est Virgilius, Æn. II. 541. Talis in hoste fuit Priamo. Olivet.

¹³ Et hic, dii immortales! aliquando fuit meus.] Dolabella Tulliam in matrimonio habuerat Ciceronis filiam, & cum ipso ætissima fuerat familiaritate conjunctus. Ob hanc conjunctionem atrocior est Cicero in

Antonii accusatione, quam Dolabellæ; est constabat mitiorem altero fuisse Antonium. Hic quidem exaruit, sed Ciceronianis declamationibus & satyris inflammatus. F. Ducius.

¹⁴ Re certo noluit.] Qui enim prætor urbanus esse potest, cum ab urbe discesserit? Masuri. Hæc irritio est non sine gratia ac lepore; Cenforinus repulsum tulerat. Porro est opera prentium animadvertere, qui arte Cicero in hac enumeratione, auditorum arietati occurrat: ut aspergat jocos. F. Ducius.

stabile omen avertat Jupiter! Quam absurdum autem, qui prætor fieri non potuerit, eum petere consulatum? nisi forse damnationem¹⁵ pro prætura putat. Alter Cæsar, Vopiscus ille, homo summo ingenio, summa potentia, qui ex adilitate consulatum petit¹⁶. Solvatur legibus. Quanquam leges eum non tenent: propter eximiam, credo, dignitatem. At hic, me defendente, quinquies absolutus est. Sexta palma urbana, et præstantissimum senatorem in civitate retinere¹⁸. Qui tamen nunc nihil aliud agere videtur, nisi ut intelligamus, illos, quorum res judicatas irritas fecimus, bene & e republica iudicavisse¹⁹.

Neque hoc in hoc uno est. Sunt alii in eisdem castris honeste condemnati, turpiter restituti. Quod horum consilium, qui omnibus bonis hostes sunt, nisi crudelissimum putatis fore?

¹⁵ *Damnationem*] De ambitu ex petitione prætura, defendente Cicerone. Vide ep. 3. lib. 11. ad Q. Frat.

¹⁶ *Ex adilitate consulatum petit*] In quo gradus honorum non servabat: nam cum primus honoris gradus esset Quæstura, secundus Tribunatus pl. deinde Ædilitas, post Prætura, extremo loco Consulatus: hic omissa Prætura, Consul fieri volebat. Quod erat ita extraordinarium, ut C. Cæsar æqualis ille Sulpicii idere cum tentasset, causa belli civilis fuerit. Declarat Ascinius, cuius verba subscripsi, C. Cæsar. Ædilitatem quidem accessit esse, sed tantum in civitate potuit, ut causa belli civilis contentio eius cum Sulpicio Trib. pl. fuerit: nam & sperabat, & id agebat Cæsar, ut omnia Prætura Consul foret: cui cum primis temporibus iure Sulpicius resisteret, postea nimia contentione ad servum & ad arma processit. De hac re Cicero in Bruto, cap. 48. Ferrar.

¹⁷ *Sexta palma urbana, etiam in gladiatore diffusis*] Sexta, inquit, vice accusatus, me patres defendente, non evasit, & damnatus est: neque id mirum esse debet, cum ne ipsi quidem gladiatores, si pugnare perseverent, Palmam urbanam vocat palmam facile possint. Palmam urbanam vocat absolutionem rei, vel oratoris victoriam. Ferr.

¹⁸ *Sed hæc iudicium culpa, non mea est.*

Ego defendi fide optima: illi debuerunt clarissimum & præstantissimum senatorem in civitate retinere] Etiam cum sextum accusaretur Vopiscus, officio non desit Cicero & bona fide defendit: iudices autem nullo modo potuerunt adduci ut absolverent. Ea sententia pars, que spectat ad iudices, aperta habet ironiam; nam æque bona fide Vopiscum sextum accusatum & Cicero defenderat, & iudices condemnaverant. Idem.

¹⁹ *Qui tamen nunc nihil aliud agere videtur, nisi ut intelligamus, illos iudices, quorum res judicatas irritas fecimus, bene, & e republica iudicavisse*] C. Cæsar dictator cum alios multos, legibus in exilium pulsos, restituit, nam ipsum Vopiscum, adeoque res judicatas illorum iudicium irritas fecerat, a quibus illi fuerant damnati. Quid deinde? Interfecto Cæsare, factum est senatus-consultum, ut leges, decreta, omnia denique acta Cæsarum rata essent, hic senatus etiam, præter alia quamplurima, illud probaverat, ut res antea iudicatas, irritas forent, cum iudicavit eos omnes, ad quos beneficium Cæsarum pertinuerat, iure suis restitutos. Vopiscus tamen ita vivebat, seque adeo sceleratam præstabat, ut quilibet intelligere posset, bene, & e republica iudices illos iudicavisse, qui civem perditissimum ex urbe ejecerant. Idem.

re? Accedit Saxa nescio quis, quem nobis Cæsar ex ultima Cæstiberia tribunum plebis dedit, castrorum antea metator, nunc, ut sperat, urbis²⁰: a qua cum sit alienus²¹, suo capiti, famillis nobis, ominetur. Cum hoc veteranus Capho: quo nomen veterani pejus oderunt. His, quasi præter dotem²², quam in civilibus malis acceperant, agrum Campanum est largitus Antonius, ut haberent reliquorum nutriculas prædiorum: quibus utinam contenti essent! ferremus: etsi tolerabile non erat: sed quidvis patiendum fuit, ut hoc terribilissimum bellum non haberemus.

VI. Quid? illa castrorum M. Antonii lumina nonne ante oculos proponitis? Primum duos collegas Antoniorum & Doblællæ, Nuculam & Lentonem, Italix divifores²³ lege ea, quam senatus per vim latam iudicavit? quorum alter commentatus est mimos, alter egit tragœdiam. Quid dicam de Apulo Domitio? cuius bona modo proscripita vidi²⁴: tanta procuratorum est negligentia. At hic nuper fororis filio infudit venenum, non dedit. Sed non possunt non prodige vivere²⁵, qui nostra bona sperant, cum effundunt sua. Vidi etiam P. Decii auctionem, clarissimi viri: qui majorum exempla persequens²⁶, pro alieno se are devovit²⁷. Emptor tam-

²⁰ *Castrorum antea metator, nunc, ut sperat, urbis*] Qui sibi videtur ex castrorum metatore factus esse metator ac divisor urbis: qui sperat, se Antonii castra in ipsa urbe Roma locaturum, eamque militibus pro voluntate distributurum. Duceus.

²¹ *A qua, cum sit alienus, &c.*] Cum ad ipsum, utpote extraneum, nihil pertinere nec bona urbis nostræ, nec mala, designat nobis ominari, atque hæc eius omina in ejus caput convertantur. Idem.

²² *Quasi præter dotem*] Hic dotem appellat prædam, qua ditata a C. Julio Cæsare, per civium bellorum licentiam fuerant... Agrum Campanum est largitus Antonius. Vide Phil. VIII. cap. 8. Ut haberent reliquorum nutriculas prædiorum. Hunc illum agrum dedit, ut haberent in illa ubertate, quo famillas, reliquis in prædiis collocatas, alerent. Idem.

²³ *Italiae divifores*] Vide Philipp. VI. cap. 5.

²⁴ *Cuius bona modo proscripita vidi*] In ca-

bella publice proposita venalia: in auctione posita, propter se alienum. Tanta procuratorum est negligentia. Sarcasmus, quasi non Domitii culpa hæc sit, sed eorum, qui ipsius absentis curant res domesticas. Idem.

²⁵ *Sed non possunt non prodige vivere*] Sarcasmus & irrisio. Perinde quasi in illa veneni infusione sit prodiga quædam liberalitas. Idem.

²⁶ *Qui majorum exempla persequens*] Trium Deciorum, qui se pro patria devoverunt. Pater bello Latino, an. U. C. 413. Filius, bello Gallico, 457. Nepos denique, bello in Pyrricum Epiri regem, 474. Idem.

²⁷ *Pro alieno se are devovit*] Hoc facere dixit, in carmen intuens, quo Decii usi erant in devotione sui, in quo hoc erat in extremo: Sicut verbis nuncupavi, ita pro republica Quiritium, exercitum, legionibus, auxiliis populi Romani Quiritium, legiones, auxiliaque hostium mecum Diis Manibus, Tellurique devoveo. Ferrar. Vide Livium, VIII. 9.

men in ea auctione inventus est nemo. Hominem ridiculum, qui se exire ære alieno putet posse, cum vendat aliena.

Nam quid ego de Trebellio dicam? quem ultra videntur furta debitorum: vindicem ²⁸ enim tabularum novarum novam tabulam vidimus. Quid de T. Planco? quem præstantissimus civis, Aquila, Pollentia expulit, & quidem crure fracto: quod utinam ante illi accidisset, ne huc redire potuisset! Lumen & decus illius exercitus pene prætorii, C. Annium Cimbrum, Lyfidici filium, Lyfidicum ipsum Græco verbo, quoniam omnia jura dissolvit ²⁹: nisi forte jure Germanum Cimber occidit ³⁰.

Cum hanc, & hujus generis copiam tantam habeat Antonius, quod scelus omittit, cum Dolabella tantis se obstrinxerit parricidiis, nequaquam pari latronum manu & copia? Quapropter, ut invitus sæpe disseni a Q. Fusio, ita sum ejus sententia: libenter assensus. Ex quo judicare debetis, me non cum homine solere, sed cum causa diffidere. Itaque non assentior solum, sed etiam gratias ago Q. Fusio. Dixit enim severam, gravem, republica dignam sententiam: judicavit hostem Dolabellam: bona ejus censuit publice possidenda. Quo cum addi nihil posset, (quid enim atrocius potuit, quid severius decernere?) dixit tamen, si quis eorum, qui post se rogati essent, graviorem sententiam dixisset: in eam se iturum. Quam severitatem quis potest non laudare?

VII. Nunc quoniam hostis est judicatus Dolabella, bello est persequendus. Neque enim quiescit: habet legionem, habet fugi-

²⁸ *Vindicem*] Proscripta Trebellii bona vidimus, ea tabula ulcisci videtur tabulas novas, quibus adversatus erat. Tabulam enim posuit, qui tabulas novas oppugnaverat. *Manus.*

²⁹ *Græco verbo, quoniam omnia jura dissolvit*] Vix persuadere mihi possum, hæc esse Ciceronis. In margine (sic quidem videtur) adscripta fuerant, explicandi causa, unde in contextum, per libratorum imperitam diligentiam sunt intrusa. *Lyfidicus* est a verbo *λύω*, solvo, dissolvo, & nomine *λύξ*, jus, fas. *Lyfidicus*, si latine velis dicere, est *legirupa*. In hoc membro, *Lyfidici filium*,

Lyfidicum ipsum, idem nomen priore loco proprium est hominis, posteriore est appellativum. *F. Duces.*

³⁰ *Nisi forte jure Germanum Cimber occidit*] *Correptio* ridicula, & jocus mordax. Hic C. Annium Cimber fratrem occiderat. Latina vox *Germanus*, & fratrem significat, & hominem e Germania. Idem *Cimber*, quod erat illius C. Annii cognomen, hominem designat oriundum e Cimbrica Chersoneso, aut, ut aliqui malunt, Cherroneo. Ex illa ambiguitate jocus Ciceronis captavit. *Idem.*

fugitivos, habet sceleratam impiorum manum: est ipse confidens, impotens, gladiatorio generi mortis addictus. Quamobrem, quoniam cum Dolabella hesternò die hoste decreto bellum gerendum est, imperator est deligendus. Dux dictæ sunt sententiæ: quarum neutram probo: alteram, quia semper, nisi cum est necesse, periculosam arbitror: alteram, quia alienam his temporibus existimo. Nam extraordinarium semper imperium populare, atque ventosum est ³¹; minime nostræ gravitatis, minime hujus ordinis. Bello Antiochi magno & gravi, cum L. Scipioni, Publii filio, obvenisset Asia, parumque in eo putaretur esse animi, parum roboris, senatusque ad collegam ejus, C. Lælium, hujus Sapientis patrem, negotium deferret: surrexit P. Africanus, frater major L. Scipionis, & illam ignominiam familiæ deprecatus est: dixitque & in fratre suo summam virtutem esse, summumque consilium, neque se ei legatum id ætatis, iisque rebus gestis desitulum. Quod cum ab eo esset dictum; nihil est de Scipionis provincia commutatum: nec plus extraordinarium imperium ad id bellum questum, quam duobus antea maximis Punicis bellis, quæ a consulis, aut a dictatoribus gesta & confecta sunt; aut quam Pyrrhi, quam Philippi, quam post Achaico bello, quam Punico tertio, ad quod populus Romanus ita ipse sibi delegit idoneum ducem, P. Scipionem, ut eum tamen bellum gerere consulem vellet ³².

VIII. Cum Aristonico bello gerendum fuit ³³, L. Valerius

Tom. VI.

X x x

rio,

³¹ *Extraordinarium semper imperium populare atque ventosum est*] Popularis est levitatis, quæ qualibet aura movetur, & novis rebus gaudet; imperium decernere extraordinarium. Contra senatoriæ gravitatis est, antiquis stare institutis ac legibus, ut per ordinarios magistratus ea fiant, ad quæ facienda sunt creati. Res enim publicæ omnis est exacta novitas. *Idem.*

³² *Utrum tamen bellum gerere consulem vellet*] Maluit populus Romanus eum solvere legibus, & consulem creare extra ordinem, quam privato curam belli committere. *F. Duces.*

³³ *Cum Aristonico bello gerendum fuit*]

Cum Pergami rex Attalus, Eumenis filius, testamento populum Romanum reliquisset: heredem honorum omnium; Aristonicus, Eumenis, ex Ephesia quadam muliercula, filius, Asiam, ut paternum regnum, opibus multorum & favore aditus invaluit. Is cum bello persequendus esset, orta est inter consules de provinciis contentio. Erant tum consules P. Licinius Crassus, & L. Valerius Flaccus, ille pontifex maximus, hic flamen Martialis. Cum uterque Asiam habere vellet, Crassus, ut collegam ab ejus provinciæ ac belli administratione arceret, pro ea, qua pollebat, ut pontifex in flammis auctoritate, multam Flacco dixit, si ab urbe, & a sacris discessisset.

rio, P. Licinio consulibus. Rogatus est populus, quem id bellum gerere placeret: Crassus consul & pontifex maximus, Flacco collega, flamine Martiali, multam dixit, si a sacris discessisset. Quam multam populus remisit: pontifici tamen flaminem parere iussit. Sed ne tum quidem populus Romanus ad privatum detulit bellum. Quamquam erat Africanus, qui anno ante de Numantinis triumphaverat: qui cum longe omnes belli gloria & virtute superaret, duas tamen tribus solas tulit. Ita populus Romanus consuli potius Crasso, quam privato Africano bellum gerendum dedit. De Cn. Pompeji imperiis, summi viri, atque omnium principis, tribuni plebis turbulentum tulerunt³⁴. Nam Sertorianum bellum a senatu privato datum est, quia consules recusabant: cum L. Philippus pro consulibus eum se mittere dixit, non pro consule³⁵.

Quæ igitur hæc comitia³⁶? aut quam ambitionem constantissimus & gravissimus civis, L. Cæsar, in senatum introduxit? Clarissimo viro, atque innocentissimo, decrevit imperium; privato tamen. In quo maximum nobis onus imposuit. Assensus ero: ambitionem induxero in curiam. Negavero: videbor suffragio meo, tanquam comitiis, honorem homini amicissimo denegavisse. Quod si comitia placet in senatu habere: petamus,

fisset. Neque finis certaminum fuit, donec ad populum ferri placuit, quem id bellum gerere iuberet. De Crasso dubitabatur, ne pontificem maximum abire ex Italia contra religiones foret: dictæ erant sententiæ, ut potius pro consule aliquis mitteretur: aderat Africanus, qui posset mitti: Populus remisit multam flamini. eum tamen dicto audientem pontifici esse iussit: privatum ei bello præfici non placuit: duarum tantummodo tribuum punga tulit Africanus: consuli P. Licinio Crasso provincia decreta est. *Idem*.

³⁴ *Tribuni plebis turbulentum tulerunt*] Gabinus & Manilius. Quam aliter de hisdem hic idem loquitur in sua oratione legis Maniliæ? At tum dicebat ad populum; & eloquentiæ est servare temporis, cum sit prudentiæ civilis quasi administrata. *Ducens*.

³⁵ *Cum L. Philippus pro consulibus eum se mittere dixit, non pro consule*] Hoc ipsum est in orat. pro lege Maniliæ, nisi quod supponitur illic recusatio consulum, quæ ob-

fuisse causæ; hic exprimitur, quoniam juvabat. Si decretum est Pompejo imperium extra ostium, nihil minus; nulli enim erant in republica consules, qui suscipere id velent. *Idem*.

³⁶ *Quæ igitur hæc comitia*] Extraordinaria imperia populus in comitiis decernebat. Propterea cum L. Cæsar suaderet, ut senatus imperium mandaret extraordinarium, ait Cicero, ipsum comitia in curiam introducere: consecutura ostendit incommoda; inprimis animorum offensiones, quæ saltem in comitiis nullæ sunt verendæ; quoniam populus tabellis suffragia committit; quo fit, ut si, qui repulsam ferunt, scire nequeant, a quibusnam sint præteriti & neglecti. At in senatu, voce dicuntur sententiæ. Idcirco ait: Edo, agamus, ut in campo & comitiis, ambiamus, prentemus, suffragemur, imitemur populari levitatem, dummodo detur nobis, ut populo, tabella, quæ det eam libertatem, ut, quod velimus, faciamus. *Idem*.

tamus, ambiamus. Tabella modo detur nobis, sicut populo data est. Cur committis, Cæsar, ut aut præstantissimus vir, si tibi non sit assensus, repulsam tulisse videatur: aut unusquisque nostrum præteritus, si, cum pari dignitate simus, eodem honore digni non putemur?

At enim³⁷ (nam id exaudio) C. Cæsari adolescentulo imperium extraordinarium mea sententiâ dedi³⁸. Ille enim mihi præsidium extraordinarium dederat. Cum dico mihi, senatui dico, populoque Romano. A quo respublica præsidium ne cogitatum quidem, tantum haberet, ut sine eo salva esse non posset, huic extraordinarium imperium non darem? Aut exercitus adimendus, aut imperium dandum fuit. Quæ est enim ratio, aut qui potest fieri, ut sine imperio teneatur exercitus? Non igitur quod creptum non est, id existimandum est datum. Eripuissetis C. Cæsari, Patres conscripti, imperium, nisi dedissetis. Milites veterani, qui illius auctoritatem, imperium, nomen secuti, pro republica arma ceperant, volebant sibi ab illo imperari: legio Martia, legio quarta ita se contulerat ad auctoritatem senatus, populique Romani dignitatem, ut deposcerent imperatorem & ducem C. Cæsarem. Imperium Cæsari belli necessitas, favesce senatus dedit. Otioso³⁹ vero & nihil agenti, privato, obsecro te, L. Cæsar, (cum peritissimo homine mihi res est) quando imperium senatus dedit?

IX. Sed de hoc quidem haestens, ne refragari homini amicissimo, ac de me optime merito, videar. Et si quis potest refragari non modo non petenti, verum etiam recusanti? Illa vero, Patres conscripti, aliena consulum dignitate, aliena temporum gravitate⁴⁰ sententiâ est, ut consules, Dolabellæ persequendi causa, Asiam & Syriam fortiantur. Dicam, cur intule

X x x 2

³⁷ *At enim*] Prolepsis. Occupat quod opponi poterat, & ostendit, quid inter L. Cæsaris pro Servilio sententiâ, & suam pro Cæsare Octaviano interfuit. *Idem*.

³⁸ *C. Cæsari adolescentulo imperium extraordinarium mea sententiâ dedi*] Ut adolescens vix annorum viginti exercitum regebat pro consulari potestate. *Idem*.

³⁹ *Otioso*] P. Servilium otiosum dicit esse, & nihil agentem, hoc est, vere privatum: quia neque habebat exercitum, neque erat armatus, ut Cæsar, in Antonium. *For-*

⁴⁰ *Gravitate*] Molestia, difficultate, acerbitate. *Ducens*.

tile reipublicæ: sed prius, quam turpe consulibus sit, videte. Cum consul designatus obsideatur, in eoque liberando salus sit posita reipublicæ: cumque a populo Romano pestiferi cives, parricidæque desciverint: cumque id bellum geramus, quo bello de dignitate, de libertate, de vita decernamus: & si in potestatem quis Antonii venerit, proposita sint tormenta, atque cruciatus: cumque harum rerum omnium decertatio consulibus optimis & fortissimis commissa & commendata sit: Asia & Syriæ mentio fiet, ut aut suspitioni crimen ⁴¹, aut invidia materiam dedisse videamur?

At vero ita decernunt ⁴², ut liberato Bruto: id enim restabat, ut relicto, deserto, prodito: Ego vero mentionem omnino provinciarum factam dico alienissimo tempore. Quamvis enim intentus animus tuus sit, C. Pansa, sicut est, ad fortissimum virum & omnium clarissimum liberandum, tamen, rerum natura cogit te necessario referre animum aliquando ad Dolabellam persequendum, & partem aliquam in Asiam & Syriam derivare curæ & cogitationis tuæ. Si autem fieri posses, vel plures te animos habere vellem, quos omnes ad Mutinam intenderes. Quod quoniam fieri non potest, istoc animo, quem habes præstantissimum atque optimum, nihil te volumus, nisi de Bruto cogitare. Facis tu id quidem, & eo maxime incumbis: duas tamen res, magnas præsertim, non modo agere uno tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest. Incitare & inflammare tuum istud præstantissimum studium, non ad aliam ulla ex parte curam transferre debemus.

X. Adde istuc sermones hominum, adde suspiciones, adde invidiam. Imitare me, quem tu semper laudasti: qui instructam, ornatamque a senatu provinciam deposui ⁴³, ut incendium patriæ: omnia omni cogitatione, restinguerem. Nemo erit,

⁴¹ Ur aut suspitioni crimen] Hic suspitionis perinde est ac suspitionis hominibus. Crimen est criminatio, causa criminandi. Invidia, odium. Quod explicabitur mox cap. 10. Duceus.

⁴² At vera ita decernunt] Prolepsis, cum irrisione. At decernunt, non ituros adversus

Dolabellam, nisi cum liberatus obsidione Brutus fuerit. Benigne quidem, quod nolunt hunc relinqui, deserti, prodi. Idem.

⁴³ Qui instructam, ornatamque a Senatu provinciam deposui] Confer erat. in P. Anton. cap. 2.

erit, præter unum me, (qui-cum profesto, si quid interesse putasses tua, pro summa familiaritate nostra communicasses) qui credat, te invito provinciam tibi esse decretam. Hanc, quæso, pro tua singulari sapientia reprime famam: atque effice, ne id, quod non curas, cupere videare. Quod quidem eo vehementius tibi laborandum est, quia in eandem cadere suspicionem collega, vir clarissimus, non potest. Nihil horum scit, nihil suspicatur: bellum gerit: in acie stat: de sanguine, & de spiritu decertat: ante provinciam sibi decretam audiet, quam potuerit tempus ei rei datum suspicari.

Vereor, ne exercitus quoque nostri, qui non delectus necessitate, sed voluntariis studiis se ad rempublicam contulerunt, tardentur animis, si quidquam aliud nobis, nisi de instanti bello, cogitatum putabunt. Quod si provinciæ consulibus expectandæ videntur, sicut sæpe multis clarissimis viris expectatæ sunt: reddite prius nobis Brutum, lumen & decus civitatis: qui ita conservandus est, ut id signum, quod de cælo delapsum, Vestæ custodiis continetur ⁴⁴: quo salvo, salvi sumus futuri. Tunc vel in cælum vos, si fieri poterit, humeris nostris tollemus: provincias certe dignissimas vobis deligemus. Nunc quod agitur, agamus. Agitur autem, liberine vivamus, aut mortem obeamus: quæ certe servituti anteposenda est.

Quid si etiam affert tarditatem ista sententia, ad Dolabellam persequendum? Quando enim veniet consul? an id expectamus, quo ne vestigium quidem Asiæ civitatum atque urbium relinquatur? At mittent aliquem de suo numero. Valde mihi probari potest, qui paulo ante clarissimo viro privato imperium extra ordinem non dedi. At hominem dignum mittent. Num P. Servilio digniorem? at eum quidem civitas non habet. Quod ergo ipse ⁴⁵ nemini putat dandum, ne a senatu quidem, id ego unius iudicio delatum comprobem? Expedito ⁴⁶ nobis homine & parato, P. C. opus est, & eo, qui impe-

⁴⁴ Ur id signum, quod de cælo delapsum, Vestæ custodiis continetur] Palladium, quod inter septem imperii Romani pignora recenset Servius, in *Æneid.* vi. 188, & in Vestæ penetralibus custodiebatur. Idem.

⁴⁵ Ipse] Servilius: qui munus illud re-

culaverat, dixeratque nemini dandum, ne a senatu quidem. Supra: *Quis potest refragari, non modo non perentis, verum etiam recusanti?* Manutius.

⁴⁶ Expedito] Nullis aliis negotiis impedito. *Fronto Duceus.*

imperium legitimum habeat: qui præterea auctoritatem, nomen, exercitum, perspectum animum in republica liberanda.

XI. Quis igitur * is est? aut M. Brutus, aut C. Cassius, aut uterque. Decernerem plane, sicut multa ⁴⁷, consulere alterum, ambobus, ni Brutum colligassemus in Græcia ⁴⁸, & ejus auxilium ad Italiam vergere, quam ad Asiam, maluissimus: non ut ex ea acie ⁴⁹ respectum haberemus, sed ut ipsa acies subsidium haberet etiam transmarinum. Præterea, Patres conscripti, M. Brutum retinet etiam nunc C. Antonius, qui tenet Apolloniam, magnam urbem & gravem: tener, opinor, Byllidem: tenet Amantiam: instat Epiro: urget Illyricum: habet cohortes, habet equitatum. Hinc si Brutus erit traductus ad aliud bellum, Græciam certe amiserimus. Est autem etiam de Brundisio, atque illa ora Italiae providendum. Quamquam miror tamdiu morari Antonium. Solet enim accipere ipse manicas ⁵⁰, nec diutius obsidionis metum sustinere. Quod si confecerit Brutus, & intellexerit plus se reipublicæ profuturum, si Dolabellam persequatur, quam si in Græcia maneat:

aget

* Lamb. *is est?* Aut M. Brutum, aut C. Cassium, aut utrumque plane decernerem, sicut multi consulerem alterum &c.

⁴⁷ Decernerem plane, sicut multa. Hunc locum perspicue mendosum, Faernus, & Muræus, a libro Vaticano, qui ab hoc loco mutilus est, desituri, intactum reliquerunt. Ego autem servata scriptura recepta, quoad ejus fieri potuit, sic restitui: aut M. Brutus, aut C. Cassius, aut uterque. Utrumque decernerem plane, sicut multi, &c. Quis non videt ortum esse mendum ex vocibus, uterque, utrumque, ita junctis, nulla alia interposita, cum librarius, vel prudens, & sciens, vel imprudens, & errans, alteram præscripsisset? Lamb.

⁴⁸ Brutum colligassemus in Græcia. Hoc dixit, propter senatus-consultum, quo senatus ei provinciam Macedoniam, Illyricum, cunctamque Græciam decreverat, mandavratque, ut cum suis copiis proxime Italiam esset. Ferrar.

⁴⁹ Non ut ex ea acie. Explicat hunc locum egregie contra Gabr. Faernum Schottus noster, libro 1. Nodor. Cic. cap. 15. Græciam hunc comploratum esse judico, nec tunc meliore libro restitui, nec, ut nunc ha-

bet, explicari possit. Nam optimi Schotti interpretatio quam parum his, de quibus Cicero disputat, convenit. Hunc locum itaque comploratum, cui manus admovere vixit Hippocrates, mitto. Hanc quidem Ciceronis sententiam fuisse puto, quod & alii viderunt: Non ideo M. Brutum in Græcia retineri, ut ex ejus copiis haberent, quod in alias terras mitterent; sed ut reipublica in illius exercitu haberet, ubi res exigeret, subsidium. Quæ Ciceronis verba fuerint, ignoro. Nam acies simpliciter pro exercitu accipi, & quidem apud Tullium, nemo, qui Tullium legit, sibi persuaserit. Grævius.

⁵⁰ Solet enim accipere ipse manicas. Quas capiunt, credo, iter facturi, quibus brachia municiant nuda contra injurias cæli, ut pilei capita. Id igitur Cicero innuit: Solet non diu morari in illis locis, ad quæ appropinquare audit sibi adversantes copias, sed celeriter adornare fugam, tanquam homo mollis & effeminatus. Horum enim erant manicæ, quæ viris apud Romanos vitio vertebantur. Mallet in sequentiis pro diutius scribere diu, nisi illud hac notione positum hic sit. Idem.

aget ipse per sese, ut adhuc quoque fecit: neque in tor incendiis, quibus confestim succurrendum est, expectabit senatum. Nam & Brutus ⁵¹, & Cassius multis jam in rebus ipse sibi senatus fuit. Necessè est enim in tanta conversione & perturbatione omnium rerum, temporibus potius parere, quam moribus. Nec enim nunc primum aut Brutus, aut Cassius salutare, libertatemque patriæ, legem sanctissimam & morem optimum judicavit. Itaque si ad nos nihil referretur de Dolabella persequendo, tamen ego pro decreto putarem, cum essent tales virtute, auctoritate, nobilitate summi viri, quorum alterius jam notus nobis est exercitus, alterius auditus.

XII. Non igitur Brutus expectavit decreta nostra, cum studia nosset. Neque enim est in provinciam suam Cretam profectus: in Macedoniam alienam advolvit: omnia sua putavit, quæ vos vestra esse velletis: legiones conscriptis novas, excepit veteres: equitatum ad se abduxit Dolabella, atque eum nondum tanto parricidio oblitum, hostem sua sententia judicavit. Nam ni ita esset, quo jure equitatum a consule abduceret? Quid? C. Cassius, pari magnitudine animi & consilii præditus, nonne eo ex Italia consilio profectus est, ut prohiberet Syria Dolabellam? qua lege? quo jure? eo, quod Jupiter ipse sanxit, ut omnia, quæ reipublicæ salutaria essent, legitima & justa haberentur. Est enim lex nihil aliud, nisi recta & a numine deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibens contraria. Huic igitur legi paruit Cassius, cum est in Syriam profectus, alienam provinciam, si homines legibus scriptis uterentur: his vero oppressis, suam lege naturæ.

Sed ut ea vestra quoque auctoritate firmetur, censeo: Cum
» P. Dolabella, quique ejus crudelissimi & teterrimi facinoris
» ministri, focii, adjuutores fuerunt, hostes populi Romani a
» senatu judicati sint: cumque senatus P. Dolabellam bello
» persequendum censuerit, ut is, qui omnia deorum homi-

» num-

⁵¹ Nam & Brutus. Multa susceperant & confecerant privato consilio, nullaque publica auctoritate Brutus & Cassius. Quamobrem nunc eorum acta conatus sententia defendere. Quod cum aliqua perturbatio esset orta reipublicæ, & extraordinarius tumultus concitatus, iniustata sunt etiam adhibenda remedia, & præsentissima; neque semper necesse est imperium expedire magistratum, si, quod agendum est, videtur & reipublica futurum. Duceus.

numque jura novo, inaudito, inexpiabili scelere polluerit, nefarioque patria se patricio obstrinxerit, poenas diis hominibusque meritas, debitasque perfolvat: senatus placere, C. Cassium, proconsulem, provinciam Syriam obtinere, uti qui eam optimo jure provinciam obtinuerit: eumque a Q. Marcio Crispo, proconsule, L. Statio Murco, proconsule, A. Allieno, legato, exercitus accipere, eosque ei tradere: cumque his copiis, & si quas praeterea paraverit, bello P. Dolabellam terra marique persequi: ejus belli gerendi causa, quibus ei videatur, naves, nautas, pecuniam, caeteraque omnia, quae ad id bellum gerendum pertineant, ut imperandi in Syria, Asia, Bithynia, Ponto, jus, potestatemque habeat: utque, quamcumque in provinciam ejus belli gerendi causa advenerit, ibi majus imperium C. Cassii, proconsulis, sit, quam ejus erit, qui eam provinciam tum obtinebit, cum C. Cassius proconsul in eam provinciam venerit. Regem Dejotarum patrem, & regem Dejotarum filium, si, ut multis bellis saepenumero imperium populi Romani juverint, item C. Cassium proconsulem copiis suis, opibusque juvisent, senatus, populoque Romano gratum esse facturos: itemque si caeteri reges, tetrarchae, dynastaeque fecissent, natum, populumque Romanum eorum officii non immemoratum futurum: utique C. Pansa, A. Hirtilius, consules, alter ambove, si eis videretur, republica recuperata, de provinciis consularibus, praetoriis, ad hunc ordinem primo quoque tempore referant: interea provinciae ab iis, a quibus obtinentur, obtineantur, quoad cuique ex senatus-consulto successum sit.

XIII. Hoc senatus-consulto ardentem inflammabitis, & armatum armabitis Cassium. Nec enim animum ejus potestis ignorare, nec copias. Animus is est, quem videtis: copia, quas audistis, fortis & constantis viri, qui ne vivo quidem Trebonio Dolabellae latrocinium in Syriam penetrare siverit. Allienus, familiaris & necessarius meus, post interitum Trebonii profectus, ne dici quidem se legatum Dolabellae volet. Est Q. Caecilius Bassi, privati illius quidem, sed fortis & praclarum viri, robustus & victor exercitus.

Dejotari regis & patris, & filii, & magnus, & nostro more instructus exercitus: summa in filio spes, summa ingenii indoles, summa virtus. Quid de patre dicam? cujus benevolentia in populum Romanum est ipsius aequalis aetati, qui non solum focus imperatorum nostrorum fuit in bellis, verum etiam dux copiarum suarum. Quae de illo viro Sylla, quae Murena, quae Servilius, quae Lucullus, quam ornate, quam honorifice, quam graviter saepe in senatu praedicaverunt? Quid de Cn. Pompejo loquar? qui unum Dejotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum, vereque benevolum, unum fidelem populo Romano judicavit. Fuimus imperatores ego & M. Bibulus in propinquis, finitimisque provinciis. Ab eodem rege adjuti sumus & equitatu, & pedestribus copiis. Secutum est hoc acerbissimum & calamitosissimum civile bellum: in quo quid faciendum Dejotaro? Quid omnino rectius fuerit, dicere non est necesse: praesertim cum contra, ac Dejotarus sensit, victoria belli judicaret. Quo in bello si fuit error, communis ei fuit cum senatu: sin recta sententia, ne victa quidem causa vituperanda est. Ad has copias accedent alii reges, etiam delectus accedent. Neque vero classes deerunt: tanti Tyrii Cassium faciunt, tanti ejus in Syria nomen⁵², atque Phoenice est.

XIV. Paratum habet imperatorem, C. Cassium, Patres conscripti, respublica contra Dolabellam, nec paratum solum, sed peritum, atque fortem. Magnas ille res gessit ante Bibuli summi viri adventum, cum Pacori nobilissimos duces, maximasque copias fudit, Syriamque immani Parthorum impetu liberavit. Maximam ejus & singularem laudem praetermitto. Cujus enim praedicatio nondum omnibus grata est, hanc memoriae potius, quam vocis testimonio conservemus.

Animadverti, Patres conscripti, dici jam a quibusdam, Tom. VI. Y y y exor-

⁵² Tanti Tyrii Cassium faciunt, tanti ejus in Syria nomen] Quoniam erant mari propinque regiones, in quibus gerendum Cassius bellum habebat, opus ei erat navalibus copiis; quas dicit Cicero non desuturas; suppeditantibus, propter insignem viri famam atque existimationem, Tyriis, Syris, Phoenicibus: qui omnes rei nauticae peritis, & navium multitudine commendati. Hieronymus Ferrarius reponendum censet, tantum ejus... nomen, ut esset illi simile, quantum nomen ejus fuerit, in Orat. pro Dejot. cap. 4. Idem.

exornari etiam nimium a me Brutum, nimium Cassium ornari: Cassio vero sententia mea dominatum & principatum dari. Quos ego orno? nempe eos, qui ipsi sunt ornamenta reipublicæ. Quid D. Brutum nonne omnibus sententiis semper ornavi? num igitur reprehenditis? an Antonios potius ornarem, non modo suarum familiarum, sed Romani nominis probra atque dedecora? an Censorinum ornem, in bello hostem, in pace festorem? an cætera ex eodem latrocinio naufragia colligam? Ego vero istos otii, concordæ, legum, iudiciorum, libertatis inimicos tantum abest ut ornem, ut effici non possit, quin eos tam oderim, quam rempublicam diligo.

Vide, inquit, ne veteranos offendas: hoc enim vel maxime exaudio. Ego vero veteranos tueri debeo; sed hos, quibus fanitas est, certe timere non debeo. Eos veteranos, qui pro republica arma ceperunt, secuti que sunt C. Cæsarem auctoritate beneficiorum paternorum, hodieque rempublicam defendunt cum magno periculo, non tueri solum, sed etiam commodis augere debeo. Qui autem quiescunt, ut sexta & octava legio, in magna gloria & laude ponendos puto. Comitæ vero Antonii, qui postquam beneficia Cæsaris comederunt, consulem designatum obsident, huic urbi ferro, ignique minitantur, Saxæ se & Caphoni tradiderunt, ad facinus, prædamque natis, num quis est, qui tuendos putet? Ergo aut boni sunt, quos etiam ornare; aut quieti, quos conservare debemus; aut impii, quorum contra furorem, & bellum, & iusta arma cepimus.

XV. Quorum igitur veteranorum animos ne offendamus, veremur? Eorumne, qui D. Brutum obsidione cupiunt liberare? quibus cum Bruti salus cara sit, qui possunt Cassii nomen odisse? An eorum, qui utrisque armis vacant? non vereor, ne acerbus civis quisquam istorum sit, qui otio delectantur. Tertio vero generi non militum veteranorum, sed importunissimorum hostium, cupio quam acerbissimum dolorem inurere. Quanquam, Patres conscripti, quousque dicemus sententias veteranorum arbitrari? quod eorum tantum fastidium est, qua
tanta

tanta arrogantia, ut ad arbitrium illorum imperatores etiam deligamus? Ego autem (dicendum est enim, Patres conscripti, quod sentio) non tam veteranos intuendos nobis arbitror, quam quid tirones milites, flos Italiae, quid novæ legiones, ad liberandam patriam paratissimæ, quid cuncta Italia de vestra gravitate sentiat. Nihil enim semper floret: aritas succedit arati. Diu legiones Cæsaris vixerunt; nunc vigent Panse, vigent Hirtii, vigent Cæsaris filii, vigent Plancti: vincunt numero, vincunt aratibus: nimirum etiam auctoritate vincunt. Id enim bellum gerunt, quod ab omnibus gentibus comprobatur. Itaque his præmia promissa sunt: illis persoluta. Fruantur his illi, persolvantur his, quæ spondimus. Id enim deos immortales spero æquissimum iudicare.

Quæ cum ita sint, eam, quam dixi, sententiam, vobis, Patres conscripti, censeo comprobendam.

